

Sådan set fra min synsvinkel

Af Charles Nielsen, Brændgårdvej 15, Ydby, 7760 Hurup

Ann, Aksel og Peter Måler

I mere end en menneskealder, boede Anna og hendes mand, malermester Peter Kristiansen, i det gamle kønne hus, der er beliggende Brændgårdvej 37. Velholdt som det er, ligner det endnu sig selv med et såkaldt udskud på nordsiden, små ruder i vinduerne, særprægede høje skorstene og et nydeligt stråtag. Før Peter købte huset i 1903, havde det været beboet af en fattig skrædder, hvis søn blev den navnkundige kaffegrosserer, Niels Lauridsen Spangberg, der bl.a. testamenterede sin private beboelse til Thisted By med den klausul, at den skulle indrettes til museum.

Som det var naturligt, blev Peter altid kaldt "Peter Måler", Anna, "Ann Måler" og sønnen Aksel, "Aksel Måler". På den måde var der god orden i navnesystemet. Aksel var aldrig rigtig rask, bl.a. havde han for store lunger, og af den grund blev han livet igennem overbeskyttet af moderen. Det ytrede sig ved, at hun i tide og utide kunne spørge. "Søj mæ bette Assemand, do er val eet syg, er do bette Assemand?" Den slags spørgsmål fremmer ikke helbredet, og det var da også tydeligt, at det irriterede Aksel, når det skete i kammeraters påhør. Men det tog Ann ikke hensyn til, for i hendes øjne var og blev Aksel bette Assemand, så længe hun levede, og det gjorde hun til Aksel blev 30 år, idet hun døde i 1940, 69 år gammel.

Under moderens evige omsorg og beskyttelse fik Aksel aldrig lejlighed til at forsøge sig med et arbejde. Det nærmeste, han kom noget, der lignede, var, da han som ung spillede harmonika til baller, på egnens kroer og i forsamlingshuse. Senere fik han jobbet som opkræver af Julens Glæde, men det blev ikke af længere varighed, idet han døde i 1960, kun 50 år gammel.

Sammen med min bror (Egon) kunne det hænde, at jeg var med på et aftenbesøg hos Aksel Måler. Det var musikken, de havde som fælles interesse, og når de på henholdsvis harmonika og banjo gav et par numre af tidens iørefaldende slagere, fik de altid et pænt bifald for deres kunnen af både Ann og mig.

Med de mange årgange af månedens filmromaner, var Aksels bogsamling heller ikke at kimse ad, og den fristende lektüre blev ikke mindre attraktiv af, at mor ikke ville se slige

ugudelige værker indenfor sine døre. Men her så man anderledes på de ting, og ingen ville drømme om at forbyde Aksel at købe så lødige bøger som filmromanen.

På en måde havde jeg en følelse af, at der var noget forkert i Aksels hjem, samtidig med at det var dejligt befriende med et besøg hos mennesker, der havde andre værdier end Guds uransagelige veje. For skete det, som let kunne ske, at der røg et sgi, eller et andet grimt bandeord ud af munden, tog hverken Ann eller Aksel Måler anstød af det, og Peter var aldrig hjemme. Men selvfølgelig registrerede min egen samvittighed forsyndelsen.

Når mørket sænkede sig over den lave hyggelige stue, og lampen, der hang i bjælken over bordet, blev tændt, placerede Ann sig med besvær på sin vante plads i kurvestolen så nær radioapparatet, at hun kunne nå at betjene alle dets funktioner. Ann var en lille rund trivelig kone, men heldigvis var stolen af en beskaffenhed, der lod sig føje så meget, at den lige akkurat levnede plads til hendes fulde omfang. Når hun var faldet til sæde, blev radioen tændt og skruet op i nærheden af fuld ydeevne og under pibende hylelyde fininstillet på København-Kalundborg langbølgesender. Trods lydstyrken varede det ikke længe, før Ann klattede hen i en snorkende slummer. Skruede Aksel så ned for de overflødige decibel, vågnede hun omgående og beklagede sig over, at hun ikke måtte høre den dejlige udsendelse. I et let irriteret tonefald, udspandt der sig nu et mundhuggeri, om Ann var faldet i søvn, eller om Ann ikke var faldet i søvn. En diskussion der resulterede i, at den fritstående højtalers pergamentpapir med et billede af hele jordkloden igen kom op på fulde vibrationer.

Med tiden gled Anns kærlighed til Peter i baggrunden til fordel for bette Assemand, som hun altid havde et vågent øje med. Det resulterede i, at Peter afsagde sig retten til soveværelset og overlod sin halvdel af dobbeltsengen til Assemand for selv at flytte ind i et lille kammer i husets nordvestlige hjørne. Herefter blev det afsidesliggende rum hans eget private sovegemak, så længe han levede. Da soveværelset lå i det modsatte hjørne af huset, kunne Peter nu komme og gå, som det passede

Malermester Peter Kristiansen, skåler med svigerdatteren, Karen Kristensen, ved Peters 50 års jubilæum som malermester i Ydby

ham uden at forstyrre Anna og Aksel i deres søvn. Efterhånden som han levede sig ind i tingenes tilstand, passede det ham tilsyneladende godt, da han i de fleste tilfælde gik tidligt på arbejde, sjældent var hjemme i dagtimerne og for det meste kom sent hjem.

Foruden at være en meget arbejdsom mand, havde Peter et misundelsesværdigt behageligt sindelag, som han uden besvær regulerede, så det ikke stødte an på de mennesker, han kom iblandt. Af livets lære havde han taget konsekvensen af, at sandheden er ilde hørt, og at ubehageligheder af den grund bedst kunne undgås ved at tie eller samtykke. Som før nævnt forlod jeg mit trygge barndomshjem i 1931 for at tiltræde pladsen som tjenestedreng i Højbjerg. Til mit held var både madmor og husbond, Mathilde og Niels Mogensen, ualmindelig flinke mennesker, og det samme gjaldt tjenestepigerne, Dagny Hinge, og Ingeborg Larsen. Alligevel var det opmuntrende når Peter Måler kom på besøg, for selv om jeg kendte ham godt, fik jeg nu et helt andet indblik i hans levemåde. Højbjerg var et af hans foretrukne besøgssteder. Her kom han tit, og han kunne i vinterhalvåret dukke op allerede ved middagstid for at blive til langt ud på aften. Til gengæld for den fulde forplejning, gik han ikke af vejen, for at hjælpe til med de huslige håndteringer, såsom opvask, feje gulve, og lignende sysler. Når bordet var ryddet efter

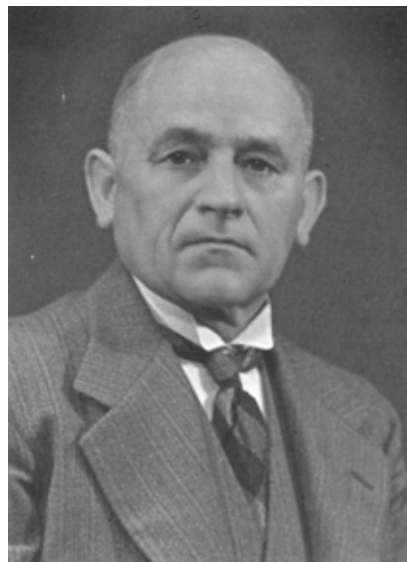
aftensmaden, kom spillekortene frem, og med Peter Måler, Mathilde, Niels og forkarlen Jens, var der de fire personer, favoritspillet krævede. Selv om de gik op i det med liv og sjæl, var det ikke for at tjene de få øre, der kom på bordet som indsats.

Trods Peters noget specielle levemåde klarede han til fulde de økonomiske forpligtelser overfor hjem og familie. Som voksen fik Aksel en mindre invaliderende, og det ene med det andet gjorde, at de efter tidens forhold ingenlunde var fattige. Hvordan Ann og Aksel jonglerede med deres midler, kender jeg ikke, men jeg ved, at Peter ikke gav en krone ud, hvis det på nogen måde kunne undgås.

Om sommeren, når solen havde skinnet i ugevis fra tidlig morgen til sen aften, kunne det for et ungt menneske være svært at falde i søvn på et overophedet loftkammer. Ganske vist gav et åbentstående vindue rummet lidt ventilation, men samtidig bar det byens lyde indenfor. Det var ikke larmen fra biler, der brød natstilheden. Det var de kendte lyde fra nattogenes rumlen og fløjten, de monotone dump fra elektricitetsværkets udstødning, lyde ingen almindeligvis hørte, men bare anede, som noget der var. På aftner, hvor alt var lydt, blev lydene, ingen hørte til daglig, forstærket og blandet med andre. Det var dynamolygternes drev, der snurrede rundt på de forbikørende cyklers dæk,

Malermester Mikkelsen (Fut)

Malermester Christian Poulsen

fodtrin, der kom og svandt, stemmer fra bysbørn, kendte og ukendte, der i lummerhede sommeraftener valgte at være udendørs og nyde vejret, mens tid var. På en sådan aften, hvor søvnen havde svært ved at indfinde sig, var lydenes samklang en dejlig melodi, en melodi der kom og blev væk.

Når jeg på grund af varmen lå vågen og lyttede ud i nattestilheden, var Peter let genkendelig på gangarten, blandt de sene vejfarende. Det gjorde sig især gældende, når han på grund af varmen havde fjernet halmviskene fra de tunge jernbeslåede træsko, der derved blev indtil flere numre for store og måtte slæbes slubrende hen ad vejen, hvis han ville gøre sig håb om at holde dem på fødderne. Således afslørede Peter sig, når han kom asende op ad bakken med den tunge værktøjskasse i cyklens bagagebærer, en kasse der på det nærmeste rummede hele hans malerforretning. Den nærliggende tanke, at et par mindre træsko, til sommerbrug ville lette gangen, faldt ham måske nok ind, men ud fra hans vurdering var det at regne for det rene ødsleri.

I livets løb havde Peter på mange måder lært at sno sig, hvilket han også gjorde brug af, når han besteg og stod af sin cykel. Systemet gik i al enkelthed ud på at holde cyklen i en så nøjagtig skråstilling, at det lige var muligt for ham at krænge benet over sadel og værktøjskasse, uden at maledåser, dunke, pensler, terpentiner og petroleumslasker faldt af. Når han stod af, blev cyklen bremset ned til det kritiske punkt, hvor det var umuligt at holde balancen et sekund længere. Efter det kunststykke sprang han ned på

jorden med begge ben på en gang og landede overskrævs på stellet. Nu blev den samme procedure gentaget som ved starten. Cyklen skulle igen skråstilles så præcist, at det lige var muligt at få benet lempet over bagagebærerens strittende malergrej. En manøvre der ikke var ufarlig hverken for værktøjskassens indhold eller for Peter.

Foruden de fire faguddannede malere vi havde i tyverne og tredverne, var der også plads til en ufaglært, en såkaldt fusker. Det er der forresten endnu, men for ikke at drive reklame, vil jeg undlade at nævne navne. Jeg formoder at mund til mund metoden, arbejdets kvalitet og ikke mindst prisen, vil sikre fidusmaleren varig beskæftigelse. Et nærliggende slogan kunne for eksempel være. "Ska' De ha' malet - Ska' De ha' malet sort".- Og det var måske en tanke værd for den, der selv har forsøgt sig med maler- og tapetserarbejde ved af erfaring, at det meget sjældent lever op til forventningerne. Derfor tog de allerfleste i fordums dage en fagmand til at klare de paragraffer.

Når Peter tog fat, kunne enhver se, at han havde håndlaget og vidste, hvordan det skulle gribes an. Nu er det ikke ualmindeligt, at gamle vægge, der har været tapetseret mange gange, ikke tager sig allerbedst ud lige efter en tapetsering. Blev der så ymtet noget om buler og rynker, når Peter lige havde pakket sammen efter arbejdsdagen, var hans stående standard svar. "Vint do no lie tee i maa bette muer, så ska do barr sik". Ja godmorgen, bare vente til i morgen tænkte kunderne og gruede for i morgen, hvor Peter var over alle bjerge, for ingen kunne tro, at

Malermester Holger Larsen

deres pæne stue nogensinde igen ville komme til at tage sig tilforladelig ud. Men som tiden gik, blev de fugtige vægge langsomt tørre, bulerne forsvandt på mystisk vis lidt efter lidt, og med vanens hjælp så stuen efterhånden ikke allerværst ud.

Hvor Peter kom, var det forventet, at arbejdet blev udført til den absolut billigste pris. At det var på det felt, meget af hans styrke lå, kom tydeligt til udtryk, da en kunde, der forsøgte at presse ham, fik som svar. "Nej æ ska sæj dæ bette væn, ka æ eet ha tik kroner o æ då, så ka æ eet betål sæ å arbejd". - Og det lyder da langt fra urimeligt i vore dage.

Expres fernis

Ydby Håndværkerforening, der senere blev til Ydby Borger og Håndværkerforening, er stiftet på et møde i gl. Ydby kro, den 14. februar 1910. Den første bestyrelse bestod af smedemester Christian Fog, malermester Christian Larsen, tandtekniker N. M. Lauritsen, tømrermester P. O. Pedersen og tømrermester Anton Poulsen. I håndværkerforeningens første udgave af Ydby Avis 1913 findes følgende annonce: "Min Maler og Tapetserforretning, bringes i Erindring. Min Expres Gulvfernise anbefales". Malermester P. Kr. Kristiansen, Tvolm pr Ydby st.

Med ekspres, henvistes der til tørretiden, selv om der var meget lidt ekspres i den, sammenlignet med nutidens lakker. En fernisering var en alvorlig affære, der kun blev foretaget forår og efterår. Det foregik om aftenen lige før sengetid, og straks om morgenen blev

der så lagt brædder på gulvet, som vi fik streng besked om at gå på det første døgns tid. Af bitter erfaring vidste vi, at kludesko og uldne strømper satte et uudsletteligt aftryk, hvis vi uheldigt trådte forkert eller bare forsigtigt forsøgte at afprøve den klæbrige masse, lidt før eet døgns reglen var udløbet.

Primært var det mere for at støtte den nystartede håndværkerforening og dens aktiviteter end det var hensigten at kapre nye kunder, når Peter Kristiansen annoncerede i Ydby Avis. For selv om der var fire malermestre og en fuser, havde Peter altid nok at gøre. Ingen af malerne gjorde så meget ud af kontakten til kunderne, at de endnu i 1935 havde anskaffet sig telefon, og med mit kendskab til Peter må han have været under hårdt pres fra Ydby Avisens redaktion, før han slap kronerne til en annonce.

At byens malere havde rigeligt at gøre, var der flere grunde til. For det første var det længe før "gør det selv tiderne". Dertil kom, at de fleste huse var dårligt isolerede, tørretumbler var end ikke i tankerne, så familier med småbørn havde næsten til stadighed vasketøj hængende i kakkellovnens umiddelbare nærhed. På grund af den fugtighed det gav, var det ikke af stolthed, men af nødvendighed, når mange fik malet og tapetseret med to tre års mellemrum. Længere gik der ikke, før tapetet så småt løsne sig, eller den mugne lugt begyndte at anes i den stue, der sjældent blev brugt.

Uden telefon var malermester Kristiansen vanskelig at få fat på. Enten måtte han kontaktes, hvor han arbejdede, ved et tilfældigt møde på vejen eller på hans bopæl. Når det så var lykkedes at få ham adviseret, kom han ved lejlighed med et par tykke tapetbøger, på hvis beskaffenhed det kunne ses, at hans klientel, mest interesserede sig for de billige tapeter. Kollektionen var nu til låns, indtil det passede ind i Peters kram at komme igen for at aftale tid til arbejdets udførelse og ikke mindst for at vejlede i valg af design.

Da borten forsvandt

Det var min sikre fornemmelse, at Peters forslag altid faldt ud til fordel for et krimskramsmønster. For som den erfarne fagmand, vidste han udmærket, at der var mere end vandret og lodret til forskel på arbejdet med stormønstrede og småmønstrede tapeter. Men værst af alt var det uregerlige sribede stads, der så småt begyndte at

Malermester Christian Mikkelsens hjem set fra baggården

vinde indpas.

I mange år bød moden, at en tapetsering skulle afsluttes med en blomstret bort langs loftet. Om det var kønt, var en smagssag, men set med tapetsermesterens øjne var det særdeles praktisk, da borten dækkede over mange grimme fortrædeligheder. Så jeg havde nærmest ondt af den aldrende Peter, der måtte opleve den tort, at borten ikke var in mere.

Som nøden lærer en nøgen kvinde at spinde, fandt Peter ret hurtigt et brugeligt system til erstatning for det tabte. Den fiffige metode gik ud på at sætte en smal strimmel tapet pænt op mod gibsdækket for at eliminere den egentlig tapetbanes skævhed. Ulempen ved systemet var, at stormønstrede tapeter ikke var egnede, så derfor var det af allerstørste betydning at vejlede kunderne på rette måde. Af samme grund var det et held for Peter, at hans stjerne stod så højt hos husmødrene, at de som regel tog mod fornuft og rettede sig efter fagmandens velmente råd.

Under forhandling om priser og tapetvalg, lærte han sig også, hvordan den med borten skulle kringles. For når ordren var i hus, og Peter stod med de to tunge tapetbøger under armen og var på vej ud, kom det som et henkastet spørgsmål. ”Ja I væl da sæfølgli osse ha bort op”. - Når spørgsmålet, som her, faldt på det psykologisk rette tidspunkt, og samtidig henviste til kundens gode smag, indvilgede de allerfleste.

Derfor var der så mange af de små thyske hjem, der havde bort over stuerne blomstrede tapeter. Det endelige farvel til loftborten var et hårdt slag, men endnu værre, var det da moden dikterede tapeter med lodrette striber.

I de gamle kataloger havde der i længere tid været enkelte prøver af den slags, men i et så lille antal, at Peter uden større besvær kunne liste kunderne udenom. Nu blev det derimod anderledes vanskeligt, for i de sidste nye prøvebøger, var der side op og side ned med det nymodens sribede stads. Chansen lå nu i at vejlede kunderne i den rigtige retning i håbet om, at de ville tage mod fornuft og holde sig til det gammelkendte uden at falde i fristelse for striberne.

Efterhånden, gjorde mange alligevel den fatale fejl at springe med på modebølgen, så hvor nødtigt Peter end ville, måtte han tage den ulige kamp op mod det uhåndterlige skidt. Men senere skulle den, der fortrød, ikke skyde ham noget i skoene. Ingen steder kom der striber op på hans anbefaling, så hvem, der ikke ville høre, måtte selv tage følgerne.

Til Peters held, var damerne så begejstrede for de nye tapeter, at de fuldstændig overså, at der var noget, der hed vandret og lodret. Hvilket kom til udtryk et af de første steder, han måtte i krig med striberne.

Som altid så det legende let ud, når han kli

Malermester Peter Kristiansens hus som det ser ud i dag

strede bane efter bane op. Rynkerne og luftblærer blev fjernet så nogenlunde med nænsomme strøg af den store tapetbørste. Dagen igennem fulgte fru en med interesse arbejdets gang uden at se den retning, striberne efterhånden tog.

Efter endt arbejdsdag vendte husets herre hjem, og som håndværker, så han på helheden med ganske andre øjne. Lænet op mod dørkarmen kiggede han op og ned ad de nytapetserede vægge. Peter var lige gået ned i de stive knæ for at få sat skik på den sidste bane tapet, ved gulvets gerigt. I stuen hang der en tung em af vand og melklister, der generede næseborene. Akustikken var forandret, så det lød helt forkert, da Peter fra sit knæfald drejede hovedet og spurgte: "Nå hva tøvvess do så om æ tapet?" Svaret faldt prompte: "Det tøvvess æ slæt eet om, mæn det er da godt, do er vee dæn seest bann, for haj dæ væt jæn mee, så var dæn da kommen te å leg heel vandret". "Ja, ja" flirede Peter "så gal ered val hæller eet, men der er jo kun jæn slavs lie, men manne slavs skjæv". Og det var de to linier, Peter aldrig tilfulde lærte at forliges med.

Grågrøn

Når en damekunde henvendte sig til Peter om at få malet udvendig, kunne han svare: "ja-ja bette muer, det ska æ sik å fo gjov, å det skal val væ

grogrøn". Det var en af malerens favoritter. Den var at få i mange nuancer, og det forlød tilmed, at den var holdbar. Sandheden om dens popularitet er nærmere, at farven fremkommer, når alle malingslanter blandes i en og samme bøtte. Den grågrønne farve kom på mode af sparsommelighed og var meget brugt til udendørs træværk, såsom porte, vinduer og døre.

I tyverne var de fleste malervarer fremstillet på oliebasis, der skulle fortyndes med terpentin, en væske den prisbevidste gerne erstattede med petroleum. At Peter brugte erstatningen, lagde han ikke overvældende skjul på. Det var synd, han ikke oplevede plasticmalingsens velsignelser, for hvor ville det have glædet ham at slå en skvat postevand i malerbøtten i stedet for den dyre petroleum.

50 bajere i kassen

Desværre er der den ulempe ved en historie, at der kan trækkes fra og lægges til efter forgodtbefindende, og når en fjer kan blive til fem høns, kan et par bajere vel også blive til en hel kasse.

I dag rummer en ølkasse enten 30 eller 12 stk. Den med tredve er afstemt til en kulturel aften for et par unge mennesker, der ligger henslængt foran fjernsynet, og endnu har de indvortes dele intakte. Kassen med tolv er beregnet for gamle, der har nedsat forbruget på grund af forstørret

prostata, for meget mavesyre og nedsat nyrefunktion. Kassen med tolv øl må siges at være handy og økonomisk passende til en folkepensionist. - Da Peter var ung blev der tænkt mindre på pensionen end på ølkassernes indhold, der dengang rummede ikke mindre end halvtreds flasker.

Følgende beretning skal måske nok tages med et vist forbehold, men en mand af rette årgang har fortalt mig, at Peter som ung en dag tog sig den frihed at drage til skovs med en trillebør belæsset med en kasse indeholdende halvtreds bajere. Grunden til skovturen forlød der derimod intet om.

I stedet for kapsler, var flaskerne lukket med propper, der havde et ståltrådsoptræk, så de var lette at åbne, når hjernen sendte fornuftige signaler. Ølfesten startede også i fin stil, trækopsystemet virkede som det skulle, vejret var med, så turen havde de bedste muligheder for at blive en succes. Desværre forsvandt koncentrationsevnen sammen med øllerne. Oplukkesystemet blev for bøvlet, så før tørsten var under kontrol, blev de sidste flasker åbnet ved at knalde halsen mod trillebørens jernhjul. - Selv om historien måske er opspind, har den sikkert gået fra mund til mund, og der er givetvis også blevet lagt et par ekstra øller til i ny og næ.

Aksel gifter sig

Malermester Peter Kristiansen, døjede som mange andre malere med astma og bronkitis, der gav ham en noget ru og hæs stemme, men alderen taget i betragtning var han både rask og rørig.

Efter Annas død i fyrrer, blev frøken Karen Madsen husbestyrerinde i hjemmet. Få år senere blev hun gift med sønnen Aksel, der som nævnt døde i 1960, hvorefter hun sad som enke i omkring et kvart århundrede. De hjemlige forhold berørte Peter sjældent, men det var min opfattelse, at Karen var venlig over for sin aldrende, meget omgængelige svigerfar, der aldrig havde krævet alverden af livet, men var og forblev et udemenneske, der glædede sig ved arbejdet, vennerne og kammeret hjemme i husets nordvestlige hjørne.

Øst for Peter Kristiansen går vejen til venstre mod kommuneplantagen. Det første hus på højre hånd, er "Æ gammel bøjkjær". Det københavneren C. F. Canther, købte og restaurerede. Længere fremme til venstre for

vejen ligger der to små, gamle huse. Det første var i en lang årrække beboet af Rasmus Nielsen, men senere blev det indrettet til feriehus, og med et stort glasparti mod syd, er det oprindelige præg i nogen grad gået fløjten. Rasmus havde været postbud, før han og familien flyttede til Ydby, hvor de først sad til leje i den gamle sparekasse. Hvorfor han forlod postvæsnet, og slog sig ned som arbejdsmand i Ydby, ligger hen i det uvisse. Derimod var det ikke ualmindeligt, at landmænd, der i tredvernes kriseår opgav deres bedrift, flyttede ind til de små bysamfund for at søge arbejde ved veje, bane, teglværker eller som daglejere ved landbruget. Men til tider kunne det knibe at klare en lang vinter med de meget sæsonbetonede job. For at imødegå det, blev der i byerne og senere på landet oprettet arbejdsløshedskasser, hvor de forskellige faggrupper kunne forsikre sig, så de i ledighedsperioder kunne få udbetalt en meget beskeden understøttelse.

Rasmus Nielsen

Som en af socialdemokratiets foregangsmænd gik Rasmus Nielsen i spidsen ved opstarten af arbejdsmændenes fagforening og arbejdsløshedskasse i Boddum-Ydby kommune. På landet, hvor socialisterne ikke havde den store tilslutning, var det nok ubehageligt at være den, der skulle møde frem for at kræve løn som fortjent, idet mange så rødt, når de "ugudelige" bolsjevikker tog affære. På grund af et noget fremfusende, vulgært sprogbrug, var Rasmus vel ikke den ypperste repræsentant for partiet. - Men

Rasmus Nielsen, født 1876 - død 1961

Rasmus Nielsens børn. Fra venstre Børge, Thora, Kamma og siddende foran Gudrun

i dag, hvor de gamle ismer står for fald, er det så at håbe, at de mere veltalende Rasmusser, med deres nye ismer kan blive til hjælp for verdens nødlidende. Det var vist få børn der modige gik forbi Rasmus Nielsens hus, når den savlende sanktbernhardshund stod lænket på gårdspladsen. Men når den hysteriske køter var inde, kunne det være så hyggeligt omkring det lille hvidkalkede hus med de mange forskelligartede duer, der altid sad på tagryggen og kurrede. Menageriet omfattede foruden hund og duer også en del geder, der i sommertiden stod tøjrede langs med vejen op mod plantagen. Vendte man ikke lige bagenden til, var de ret så fredelige, men på varme dage kunne der ligge en ubehagelig stærk odeur i læ af bakkerne. Med gedeholdet var det naturligt, Rasmus blev kaldt Rasmus Ged, og var huset blevet købt og døbt af en lokalkendt, var navnet sikkert ikke blevet Rasmushus, men Rasmusgedehus.

Nu ligger Rasmus Nielsen under mulde, og snart er det glemt, at han var en af socialdemokratiets pionerer, der efter evne gjorde en indsats for at hæve levevilkårene for småkårsfolk, så de efterhånden kunne leve og bo anstændigt, for lønnen af deres arbejde.

Hvem er indskrænket?

Det sidste af husene ligger næsten inde i plantagen. Det ligner mere sig selv end det andet, selv om der er bygget en forgang til. Den stejle bakke øst for kaldes eller har været kaldt, for "Æ Tullebak" så mon ikke det henviser til, at der engang har boet en Tulle i huset.

Da det blev bygget, lå hele det område, der hører under kommuneplantagen, hen i hede. Mor har fortalt, at da hun var barn i firserne, kunne de fra et sted stå og tælle femten gravhøje.

De første, jeg kan huske, der boede i huset, var familien Knud Graversen. At han var noget af en lun jyde, kan følgende lille humoristiske beretning fortælle. Det foregik, mens Knud arbejdede i et sjak, med sjakbajs, som det hedder. Det var et større stykke jordarbejde, der endnu langt fra var færdig, og derfor undrede det dem, da sjakbajsen fortalte, at arbejdet skulle stilles i bero fra førstkommende lønningsdag. Da ingen kunne se det fornuftige i den disposition, henvendte Knud sig til formanden for at få en nærmere forklaring. Da han så fik besked på, at de var fyret på grund af indskrænkning, var det, Knud svarede: "Se, se, ja æ ka no eet sik at dæm der arbejder i mi sjak, sku væ mee indskrænket inn al dæm ajer".

Det er sikkert en erindringsforskydning, når jeg forstiller mig, at murer Mogensens hus var det mindste af de små huse i Tvolm. Det er mere sandsynligt, at Søren Josephsens, Rasmus Nielsens, Knud Graversens, skrædder Pedersens og Hans Bakgårds huse er bygget over samme læst. Mogensens hus, der er fjernet, lå ud mod Brændgårdvej, øst for "Æ gammel bøjkjær". Stedet er endnu at se som et plant stykke jord inde i lærer Petersens have. Hvad, jeg erindrer om murer Mogensen lurer i dunkelheden som et syn af en høj ranglet mand i hvidt, ikke et

Socialdemokraterne passerer afholdsbjemmet, på vej til første maj fest i kommuneplantagen. I spidsen for optøget ses dagens taler, borgmester, Iversen, Thisted (med hat). De to bagerste er Hans Vestergård og Peder Skammelsen

Skræddermester M. J. Petersens hus

engleagtigt væsen, men et almindeligt dødeligt menneske, om hvem jeg kan bringe følgende skrøne til torvs.

Det forlød, at når han havde taget sig en tår over tørsten, foretrak han loftet som det roligste sted for den hvile, det krævede, at slippe af med de dunkende promiller. Nu var problemet, at huset var så kort, og Mogensen så lang, at det var nødvendigt med en åben gavlluge til at stikke benene ud af, så det lange forgiftede legeme kunne ligge godt, udstrakt. Historien, der med sine overdrivelser, fortæller noget om manden og husets dimensioner, kan være årsag til mine forestillinger om bygningsværkets lidenhed.

Som nævnt sker det ind imellem, at jeg forhører mig hos bekendte om ting, der ligger forud for min tid, eller om noget jeg ikke husker. - Et sted jeg søgte lidt supplerende oplysninger om malermester Christian Mikkelsen, fik jeg at vide, faderen var skomager og blev samtidig stillet spørgsmålet. "Ka æ no osse betål sæ å skryv om ham?" Tænkes der i kroner og øre, kan det i hvert fald ikke, da det i så tilfælde er det rene tilsæt.

Nu stod det klart, at murer Mogensens nabo, var skomager, og at han som et supplement til skomagerriet drev et meget lille landbrug, hvis stald og lade lå i forlængelse af stuehuset. Da jeg nu kendte hans profession, søgte jeg ham blandt annoncørerne i 1913 udgaven af Ydby Avis,

hvor han dog ikke var at finde. Derimod annoncerede sønnen, malermester, Christian Mikkelsen i avisens udgave af 1925.

I eget dress

Af væremåde var maler Mikkelsen en meget rastløs natur, så det er ikke underligt, at han var kendt under navnet "Maler Fut", idet der altid var fut over feltet, hvor han tog affære, ikke mindst når han optrådte som fodboldspiller. I tyverne var hverken banker, mejerier eller andre interesserede i at være sponsorer for Ydby Boldklub. Derfor mødte ingen op på grønsværen med logo eller nummer på ryggen. End ikke alle stillede op i kort dress men optrådte i egen mundering. Værre var det, at holdet sjældent bestod af de samme elleve spillere, et forhold der kunne gøre det meget svært at kende de nye kammerater.

I opgør med modstandere som Gettrup, Lyngs og lignende toptrænede hold var kendingsfejltagelser et meget generende problem. Så for at imødegå det havde Mikkelsen det princip, at han i tvivlstilfælde før en tiltænkt voldelig tackling sikrede sig mod at skade en holdkammerat ved højlydt at spørge: "Medspiller eller modspiller?" I situationen var det forresten ikke nær så dumt, som det måske lyder. Det dumme lå mere i hvis en modspiller tilkendegav, at han var medspiller.

Det gik altid vildt til når Mikkelsen var på banen, enten det var med bolden, tapetet eller penslen. Var der damer til stede, gjorde det ham ekstra futtet. Når han så forsøgte at føre sig frem blandt det svage køn, følte han på de forkerte steder, så det undrede ingen, at han forblev ungkarl og boede hos forældrene, så længe de levede.

Hvis nogen skulle søge malermester Christian Mikkelsens gravsted, står der på kirkegården et marmorkors, med den noget vildledende inskription - "Familien Michelsens Gravsted." Navnet stammer fra søsteren, der ejede et mondænt konditori i Skive, som hun kaldte Michelsens Konditori, hvor der forøvrigt findes en mindestue til frøkenens eftermæle.

Skræder eller skrædder

Som barn var jeg ikke velbevandret i det østlige Tvolm, så jeg har måske aldrig set skræddermester M. J. Pedersen, der boede og havde sin forretning i det lille hvide hus med

*Knud Graversens hus efter stormfaldet i 1982.
Huset ejes i dag af Asta og Anders Madsen.*

stråtaget, der endnu ligger og skutter sig helt oppe ved skovbrynet. Huset, der er indrettet til sommerbeboelse, er velbevaret, og et af de tre gamle huse i Tvolm, der endnu har et såkaldt udskud - omme på nordsiden.

I Ydby Avis årgang 1913, findes følgende annonce af skræddermester Pedersen: "Min Herreskræderforretning anbefales til mine Kunder og til enhver, som vil forunde mig Søgning. Stort Prøvelager - Sypige kan strax faa Plads". Skræder M. J. Pedersen, Ydbylund Ydby St. I en annonce tolv år efter kaldes huset for Granly, og skræder er stavet med to d'er. Det minder mig om, at min bror fortalte, at lærer Frederiksen slog det nagelfast, at skrædder skulle staves med et d. I 1913 var der ikke mindre end tre skræddermesterforretninger i "Storydby", to i Tvolm og en ved stationen, men i avisens 1935 udgave er stationsbyens skræddermester Vilhelm Nielsen den eneste, der er at finde i annoncespalterne.

Det lange hus neden for skrædder Pedersen er opført af tømrermester Anton Poulsen som værkstedsbygning og beboelse. I Ydby Avis, af 1913 anbefaler han sig i en annonce som tømrer og trædrejer. Hvorimod han i 1925 udgaven figurerer som vært på Doverodde kro, som han drev sammen med sin kone. Ved hendes død opgav han kroen og byggede et mindre

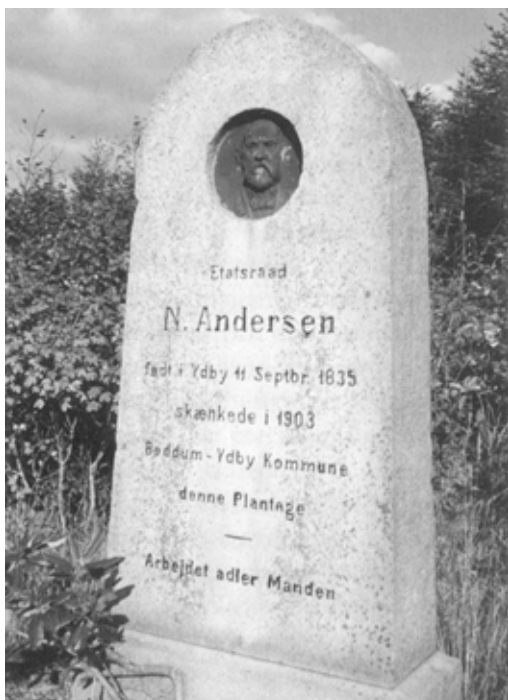
tømrerværksted i nærheden af Doverodde Købmandshandels pakhus. Efter Anton Poulsens ophør i Tvolm blev også værkstedet inddraget til beboelse.

I min drengetid boede Niels Måess og hans mor i det hus, der i dag bærer navnet "Brinken". Oprindeligt var deres efternavn vist Jensen, men det var for almindeligt, og da de kom fra Mors, var det nærliggende at kalde dem op efter Limfjordens perle, der på thybomål blev til Måess. Under det navn blev de kendt og kunne findes af alle, selv om huset endnu ikke bar navnet "Brinken".

Et ord med på vejen

Niels var en syg mand, der med en sparsom invaliderende skulle forsøge at leve et anstændigt liv. Det var ikke en sygdom, han led af, idet han foruden tuberkulose havde det, der dengang blev kaldt for ligfald, noget der ikke lød godt i børns ører.

Som uddeler af det lille skrift "Et ord med på vejen" kom han hver uge ned til os på centralen for at hente det antal blade, han skulle bruge til sit distrikt. Det gudelige blad blev finansieret af dyrlæge Læssøe, men blev sendt til og distribueret fra Ydby central. Skal jeg gætte på grunden til det, må gættet blive, at Læssøe glad og gerne støttede det kristne arbejde uden at

*Ejersnød Niels Andersens mindesten i Boddum-Ydby
kommuneplantage*

blæse i basun af den grund.

Når posten havde afleveret de mange små ord med på vejen, blev snoren klippet og den åbne pakke lagt ud på den høje kommode i gangen, så distriktsomdelerne kunne forsyne sig selv. Trods selvbetjeningssystemet kom Niels ikke sjældent ind efter en håndfuld varme, for året rundt bestod hans beklædning kun af et jakkesæt med den forskel, at han om vinteren havde et uldent tørklæde snoet godt omkring halsen, men alligevel så han altid kold og forfrossen ud.

Når mor havde tid, skete det hun bød den skuttende Niels på en kop kaffe, et tilbud han aldrig lod gå fra sig. Nu havde han den billige last, at han skråede, så før kaffen måtte skråen ud af munden og tilbage i dåsen, hvis den endnu var for frisk til at harke ud i askeskuffen eller ind i kakkelovnens alt fortærende ild. Når Niels skulle have kaffe, og vi børn var til stede, bemærkede vi nøje, hvilken kop han drak af for at sikre os mod at få den samme, før den havde været igennem opvasken så mange gange, at smittefaren for tuberkulose og ligfald var elimineret. Skrækken for tuberkulosen var ikke noget vi bare fandt på af os selv, for på det tidspunkt var det en dødelig sygdom, der kostede mange børn og voksne livet.

Når jeg sidder og skriver, falder det spørgsmål mig igen og igen i tankerne "Ka æ no osse betål sæ å skryv om ham", for til tider føles

det, som om jeg bevæger mig i småtingsafdelingen, og dog kommer et under som et blomstrende æbletræ, der sætter et væld af æbler vel ikke ind under den kategori. Et sådant under af et træ stod der i hjørnet af Niels Måess og hans mors have. Af udseende var æblerne knudrede, giftiggrønne og grimme, men aldrig før eller siden har jeg fået et danskavlet æble, der smagte så dejligt. Når Niels bød af dem, glemte vi alt om tuberkulose, ligfald og smitte. Jeg forstår så godt, at Adam lod sig friste, hvis det var frugter af den kvalitet, verdens første Eva havde at friste med.

Hans Bakgaard

Som den førstefødte af en børneflokk på seks kom digteren Hans Bakgård til verden i Brændgård, søndag den 15. november 1891. Søsteren, Marie, blev jordemor, brødrene Åge og Emil blev på fødegården, mens Bernhardt, Niels og Hans rejste til Amerika. Bernhardt blev i Amerika (Guds eget land) hvorimod Hans og Niels vendte hjem igen med skindet så nogenlunde i behold. For Hans varede udlændigheden fra 1920 til 1929.

I telefonbogen årgang 1924 står deres far opført under navnet Christian Brændgård, der så må have været familienavn, før de skiftede til Bakgård. At Niels ikke hed Bakgaard, men Niels Brændgaard Nielsen, kan skyldes, at han var i Amerika, da navneskiftet fandt sted.

Efter et forlist ægteskab, hvor der var en datter, giftede Niels sig med Caia, hvis attrå i første omgang havde stået til Hans. Caia var i ordets rette betydning en fin dame, der havde sin baggrund i opvæksten på et større sjællandsk gods. At hun desuden var formuende, skadede selvfølgelig ikke.

Før Niels og Caia forlod landet for at drage til Amerika, lod de villa Caia opføre på hjørnet af hovedvejen og Ydbyvej. Meningen var, at den skulle stå til deres rådighed, når og hvis de kom tilbage igen. I mellemtiden skulle broderen Åge tage sig af huset og ordne det fornødne. Men af ukendte årsager var det på andre hænder, da de vendte hjem, så for at få tag over hovedet købte de et ældre hus ude på Lyngs drag.

Før Hans gjorde rejsen til det forjættede land, havde han været bestyrer på Borregård ved Hvidbjerg og forvalter hos en morbror på Fredensborg ved Århus. At han havde været aktiv landmand og havde taget Amerika tur retur

*Digteren Hans Bakgårds mindesten i Boddum-Ydlby
kommuneplantage*

kan være svært at forstå, for hvem der kun kender ham fra "Røverreden", hvor han som sanger og digter sad og hutlede sig gennem tilværelsen. Dermed være ikke sagt, at han ønskede det anderledes.

Læser man digtsamlingen "I skumringen," fornemmes det tydeligt, at Hans længtes efter sin fødestavn og højen derhjemme ved barndommens by. Og det er forståeligt, da han fra barnsben har hørt frøerne kvække i dammen og lyttet til viberne, der i de lyse nætter boltrede sig over engstykket syd for gården. Heldigvis kan viberne høres endnu, selv om de er i stærk aftagende. Derimod er frøernes kvækken så godt som forstummet.

Skønt det er almindelig kendt, at de døde næsten altid er gode og medgørlige, vil jeg tro, at mange savner Hans og det liv han spredte om sig, ikke mindst ved de årlige hjemstavnskoncerter.

Sørn sturr arrangement

Koncerternes første programpunkt, var altid amatørskuespillernes opførelse af et af Bakgårds egne værker, hvor det foretrukne var "Sognekongens Overmand", der blev opført år efter år. Når spillet var til ende, indtog Hans den primitive scene for at læse egne jyske digte, hvorefter han sluttede festen af med at synge en

serie sange til akkompagnement af frøken Edel Overgård, Hurup, og når tonerne fra klaveret var forstummet, tog Hans den nejende frøken i hånden, mens han selv bukkede dybt. Under den ceremoni strømmede bifaldet dem i møde fra de mange tilhørere på de umagelige bænke og fra den lyngklædte bakkesskrånings gravede siddepladser. Rørt til tårer takkede Hans sluttelig sit trofaste publikum med nik, dybe buk og en takken, der næsten var uden ende.

Hvert eneste år var det i sidste øjeblik, Hans fik tænkt på den praktiske side af arrangementet, såsom scene, bænke, flag, billetførere, og hvad der ellers måtte være. Selv om det var en fast stab af hjælpere, han trak på, skulle de trods alt have besked, hvis han ville sikre sig, at de omgivende kulisser var i orden til tiden. Men det var først dagen før dagen, vi så ham farte hujende rundt på cyklen for at advisere de forskellige. Nu vidste han, det var op over og udtalte da også: "Sørn sturr arrangement, er osse al for my, for jæn mand å stå for, heel aljænne".

Det var også dagen før koncerten, han kom halsende på cyklen, op til mig på værkstedet, for at få lakeret den tunge rustrøde jernræv, der skulle bruges til morgendagens præmieræveskydning. Han var klar over, han var sent på færde, for da jeg var sat ind i situationens alvor, gjorde han brug af følgende smøre: "Det var godt, det var dæ, æ kom te, din bette gjævve Charlesmand, for det ka do næm orn, dæ der ka all ting. Å den ska jo hælst væ ta i mæ, nå æ kommer å hinter æn, li inden mæjde. Å æ betalling mo æ val vint mæj, te li ætter æ koncert, din bette gjævve gjævve Charlesmand".

Det er nok muligt, jeg fik betalingen efter koncerten, men det er sikkert, at jeg år efter år altid slap for entreen enten med en fribillet, eller ved at benytte den sti i plantagen, der udmundede i vejen et passende stykke bag hovedindgangens to årvågne billetførere. På en måde var det en lovlig skovvej, idet jeg havde spurgt daværende sognerådsformand, Kristian Larsen, om jeg måtte rydde til en sådan gangsti, hvortil han svarede: "Å nej, ku do eet osse la væe mæ å spørr om sørnøj?", og det gjorde jeg så.

Ved plantagens tre indgange stod billetførerne ved deres medbragte sy- eller tobaksborde striks vogtende, at ingen smuttede forbi uden lovlig hjemmel. Men længe i forvejen havde Hans strøet om sig med fribilletter til venner og

Statue af Hans Bakgård på pladsen hvor ræveskydningen fandt sted

bekendte, så det var ikke få, der slap ind uden at få pungen op af lommen.

Når vejret artede sig, kunne koncerten, der blev afholdt midt i august, godt samle tilhørere, men aldrig tilnærmelsesvis så mange, som Hans kunne fantasere sig til. Præmieskydning, der var et senere islæt, samlede også sit publikum, for som et blad skrev, fik Hans Bakgårds koncerter med det nye tiltag, noget for både ånd og gevær. De åndelige interesserede kunne ikke være skydningen overhørig, idet lyden af de mange skarpe skud gik over scenen som et akkompagnement til "Sognekongens Overmand".

Til dagens fest blev alt, hvad der var at låne af flagstænger og flag rejst og hejst. Mens hovedindgangens træportal endnu var intakt, blev den i dagens anledning flankeret af to smældende Dannebrog. Som en selvfølge var der på festpladsen en eller to boder, med is og chokoladevarer, ligesom kroen fra et telt havde udskænkning af kaffe, sodavand og lyst øl. Men allerede før hovedindgangen var der liv i forretningerne, idet der på privat initiativ var foranstaltet en cykelpakeringsplads af forhåndenværende stolper og selvbindergarn, hvor cyklerne kunne opstaldes for den humane pris af kun 25 øre.

Når udefra kommende havde bragt billetforholdet i orden, skulle mange enten af

forudseenhed eller trang træde af på den rislende naturs vegne. I den situation følte de trængende sig tiltrukket af beplantningen, der er afgrænset af vejen mod festpladsen og vor gårdsplads. Tilsyneladende slog de sig ned på det stykke, med en særlig forkærlighed.

Det var udelukkende damer der fandt stedet tiltrækkende, men alle så de sig godt og grundigt omkring, før de langt om længe gik i stilling.

Det pudsige var, at de havde den forkerte opfattelse, at de skulle holde øje med vejen, hvor billettørerne billetterede og det forventningsfulde publikum asede afsted mod festpladsen. - Af den grund blev de blege ender vendt i direkte retning mod vort hus. Os generede det ikke med en ende fra eller til, da vi på det tidspunkt havde set rigeligt af den slags, i både små og store størrelser. Men det var sikkert heller ikke til glæde for os, at de alle uden undtagelse indstillede møllen i vindretningen mod vest, og vort køkkenvindue.

Hans Bakgårds samtidige havde i mange tilfælde svært ved at forstå hans skrivetrang, - måde og levevis. Et forhold han var på det rene med, når han kunne sige: "Ja æ ved godt, at dem aller fleest eet sikker ant i mæ in æn sølle raltrøv". Og med den udtalelse ramte han nær plet, den bette grå mand, som han yndede at kalde sig.

Sandt at sige så han også særpræget ud, når

han kom kørende på en knirkende cykel iført kjole og hvidt med et par store sorte gummistøvler som fodbeklædning. I det antræk, havde han altid et par skiftesko med i tasken, da formålet med støvlerne var at skåne skoene og forhindre, at bukserne greb fat i cykelkæden. Den daglige påklædning tog han sig slet ikke af; for ham erstattede et stykke reb udmærket livremmen, og sikkerhedsnåle gjorde han gerne brug af, hvis der manglede en knap i jakke eller gylp. Men trods den slags småting var han tilsyneladende tilfreds med livets tilskikkelser, og hilste altid smilende glad på alle, enten med: ”godav den bette ryel” eller med ”godav din bette skønne, skønne mand”, hvis ikke han råbte, så det gjaldede, ”vogt jer, rævene vokser”, en sandhed ingen forsøgte at modbevise. Men om det var de tobenede, eller de firbenede vi skulle vogte os for, kunne enhver så gætte sig til, alt efter gemyt.

De mange ugler

Selv om Brændgård-brødrene havde meget til fælles i væremåde, var de også forskellige, som mennesker heldigvis er. Emil var sportsmanden, der blev plaget af gigt. Åge, der skrædede tobak, så det var at se, havde en sangstemme, det var en fryd at høre. Niels var et overmåde venligt menneske, med den skavank, at han kvartalsvis kunne falde for flasken. Trods forskellighederne fornøjede det dem alle at holde lidt fjert med hvem, der faldt for. I det spil var malermester Christian (Fut) Mikkelsen en af de taknemlige, der måtte stå for skud, når det passede ind i krammet. - Det gjorde det en sen mørk aften, hvor Hans tilfældigt kom forbi Mikkelsens hus, i det øjeblik lampen blev slukket i soveværelset. Omgående undfangede han den barnagtige idé, at tude som en ugle udenfor vinduet. Resultatet udeblev ikke, for efter kort tids tuden tændte Mikkelsen lyset. Hans måtte så lynhurtigt finde et skjul, hvorfra han kunne følge den videre udvikling. Længe varede det da heller ikke, før maleren kom futtende ud og gik et par runder omkring huset, mens han hidsigt hvissende klappede i hænderne, samtidig med at han svor alskens ondt over uglerne og deres uhyggelige tuden.

Da brødrene havde grinet optrinet grundigt igennem, blev de enige om at bygge videre på det tudende forspil. Til det formål blev Mikkelsen sammen med et par andre kortglade

ofre, inviteret til Brændgård på et aftenbesøg, til kaffe og et slag kort. Det primære ved sammenkomsten var så at få aftenens samtale drejet ind på de mange ugler, der var for tiden. Under spillet blev emnet luftet, og det var tydeligt, det interesserede Mikkelsen, idet han i et ivrigt tonefald detaljeret fortalte om den nat, uglernes tuden tog til i en så uhyggelig grad, at han måtte op for at jage de modbydelige fredsforstyrrelser væk fra huset.

Under den lange beretning havde Brændgård-brødrene siddet med ansigterne i rette folder, mens de intenst lyttede til Mikkelsens malende oplevelser. Samstemmende kunne hele selskabet udtrykke håbet om at uglerne med deres tuden ikke varslede død, krig, eller andet djævelskab. - Til en så uskyldig form for spøg og skæmt er der vist kun at sige: enhver sin fornøjelse.

100 m på 14 sekunder

Af Hans Bakgårds litteratur er den filmatiserede ”Ræven fra Boddum Bæk” sikkert den kendteste. Dertil kommer en del digtsamlinger sammen med de 13 skuespil han efter eget udsagn har skrevet. - Foruden det skrevne, har han sagt så utrolig meget, og følgende er hans egne ord fra et radiointerview optaget i ”Røverreden”. Det lyder i udpluk:

”I mit sommerhus på Mors, har jeg aldrig været en hel dag af gangen, for her i Røverreden, kommer der mindst en halv snes biler dagligt, hvor alle, der er med, bliver budt indenfor på en sodavand. Når min nabo så siger, det ikke kan svare sig, gør jeg opmærksom på, at jeg, der næsten er 100 år, snart skal puttes i jorden i en kasse, og hvad skal jeg så bruge pengene til. Som 79 årig er jeg stadig i fineste form. Jeg har aldrig taget så meget som en eneste tablet, og skulle det være, kunne jeg sove ude om natten. Hver morgen løber jeg 100 m på 14 sekunder, og når fjorden er lagt med is, er jeg altid på skøjterne. - Syv og tyve aftner i november måned, stod jeg i kjolesæt på scenen ude i forsamlingshusene, hvor jeg talte til 300 mennesker ad gangen.- I USA. ville de have mig ind på Chicago Operaen, men jeg led så frygtelig af hjemve. Og allerede i New York begyndte jeg at skrive, og for 27 år siden forudsagde jeg forresten i et digt erobringen af månen, ja jeg gjorde såmænd. - Så tidligt som i drengedårene var min stemme så fyldig, at den kunne høres helt til Boddum, når jeg gik

*De gravede siddepladser ved kommuneplantagens lille festplads.
(Hans Bakgårds festplads)*

herhjemme på markerne og sang. Forresten skulle du læse de 22.000 breve, jeg har fået gennem årene, din bette skønne skønne mand. - Men vogt jer, for som rævene vokser, er det ikke utænkeligt, at brevbunken er vokset med”.

Drivhusappelsiner

Oprindeligt havde jeg ikke tænkt mig at overskride kommunegrænsen, men efter den med Mikkelsen og uglerne, vil jeg alligevel fortælle en lignende historie, en der fornøjede Niels Brændgaard så meget, at han fortalte den igen og igen. Som nævnt havde han købt hus på Lyngs Drag, hvor han nu boede med Caia, sit gode humør og Amerikaturen som ballast. Det tilsammen gjorde Niels til en spændende person for ældre thyholmske hjemmefødninger. Som den spasmager han var, forlystede det ham at fortælle fantastiske fortællinger for at bilde de mere godtroende sære ting på ærmet eller som de andre Brændgård-brødre gøre lidt grin med alt folket i skøn fordragelighed.

Historien begyndte tilfældigt i Lyngs brugsforening, hvor Niels i en samtale med et par halvgamle mænd fortalte, at han i det små var begyndt at eksperimentere lidt med appelsinavl, for ikke at glemme alt om de Forenede Stater. Da latteren fra de to gamle havde lagt sig, inviterede han dem på et besøg

engang sidst i august, for at se, hvordan forsøget var faldet ud. Niels ville så kontakte de to herrer, når tiden var inde, for om ikke andet kunne de jo altid slå en sludder af over en kop kaffe.

Tiden gik, som tiden gør. Det blev august. Niels traf igen de to mænd under et ærinde i Lyngs, og nu blev tidspunktet for besøget aftalt, idet han kunne fortælle, at appelsinerne så småt var begyndt at tage farve. Dagen før det berammede møde måtte Niels en tur til byen for at købe et passende antal mandariner, der på grund af størrelsen ikke så for prangende ud.

Ved brug af ståltråd hængte Niels så naturtro som muligt mandarinerne op i en vildtvoksende vin, der i sommerens løb havde erobret hele pladsen i det hjemmelavede drivhus. Med sin overdådige frodighed var den særdeles velegnet til fupnummeret, da den forhindrede de to appelsinstuderende i at komme indenfor, og sikrede således, at de herrer ikke stak næserne alt for langt frem.

Ved gæsternes ankomst gik Niels ud og bød velkommen, men før turen gik mod drivhuset, skulle cykelklemmerne fjernes, kasketterne rettes ind og shagpiberne tændes. Da de indledende ritualer var til ende, trissede de afsted mod husets gavl, for at beundre de oversøiske frugter. Længe stod de målløse med hovederne så tæt på de små ruder, som pibernes længde tillod. Den

tynde ranglede med de stærke brilleglas førte uafbrudt pegefingern op og ned i et forbrændt pibehoved, mens han sugede dybt i et forgæves forsøg på at kalde de sidste hendøende gløder til live. Ingen havde endnu mælet et ord, så Niels var klar over, at det var nu, der skulle gribes ind. Derfor begyndte han at pege frugterne ud en efter en, mens han med overbevisende stemme sagde: "Ja nu har I jo så ved selvsyn set, at der er modne appelsiner, selv om de er små". Og som tvivleren, der er kommet til sandheds erkendelse, udbrød den lange ranglede med snøvlende stemme: "Ja, ja - da - er - der - gu'dødeme - osse det da". Her i sandhedens time bemærkede ingen af de appelsinstuderende de mange grønne drueklaser på den frodige vildtvoksende vinstok.

Det, der fornøjede Niels så overmåde ved historien, var den drævende talemåde, og det væmmelige bandeord, den snøvlende gjorde brug af, da det langt om længe gik op for ham, at det var noget ganske utroligt, han og kammeraten her stod ansigt til ansigt med.

Festpladsen

I tyverne, hvor beplantningen i kommuneplantagen overvejende bestod af forpjuskede fyrretræer, gav en to meter høj, klippet granhæk, festpladsen et godt læ. Sammen med det smukke bakkede terræn gjorde det stedet attraktivt for skole- og foreningsudflugter. Dertil var festpladserne ramme om forskellige arrangementer, såsom ringridning, soldatermissionens grundlovsfester, socialdemokratiets første maj fester. Også Thylands Tivoli har haft stadeplads på den store festplads for ikke at forglemme Hans Bakgårds årlige hjemstavnskoncerter, der stod på i omkring 30 år.

I 1927 forsøgte Ydby Håndværker- og Borgerforening sig med en større sommerfest i plantagen. Det var slået stort op med ikke mindre end to kendte talere, og ingen ringere end kammersanger Peter Cornelius til at stå for underholdningen. Trods store forventninger blev det en fiasko med et underskud på 500 kroner, der reducerede foreningens indestående i Boddum-Ydby Sparekasse til 600 kroner. Siden har foreningen vist ikke forsøgt sig med lignende arrangementer.

Efterhånden veg fyrretræerne pladsen til fordel for granerne. De fik dog kun en levetid på omkring et halvt hundrede år, idet de to

orkanagtige storme den 23.12-1982 og 24.11-1983 væltede det hele rub og stub. Kort tid efter, at der var ryddet op, sprang det allermeste af området i lyng, og var det ikke blevet nyplantet, havde der bredt sig det smukkeste lyngtæppe over hele det bakkede areal, og plantagens mange bronzealdergravhøje.

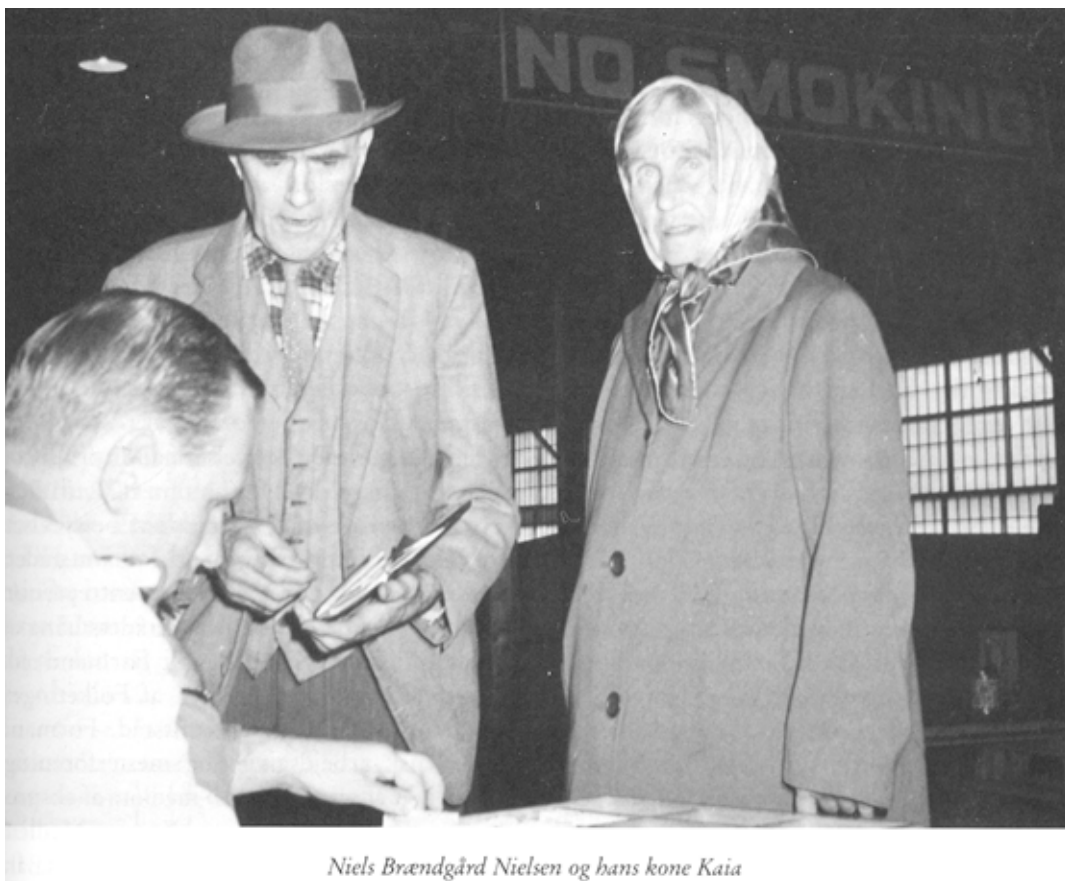
På festpladsen står etatsråd Niels Andersens og digteren Hans Bakgårds mindestene med bronzestøbte portrætter i relief. På Hans Bakgårds sten lyder inskriptionen. "Størst er Kærligheden" et citat fra hans skuespil af samme navn. På Niels Andersens sten står, at han skænkede denne plantage til Boddum-Ydby kommune i 1903 "Arbejdet adler Manden".

Ret betænkt var det måske lidt forhastet, at vejen til plantagen pludselig en dag havde skiftet navn fra Oddevej til Hans Bakgårdsvej. Mere rimeligt ville det have været at kalde den op efter Niels Andersen, der skænkede kommunen plantagen. Fik vi så en Miehesvej, ville det give Ydby det historiske islæt byen tilkommer. Vejen, der fra syd går mod plantagen - den Hans naturligt brugte, kunne så passende få hans navn. For øvrigt blev den lille festplads førhen altid benævnt som Hans Bakgårds festplads.

Måske bringer jeg for meget forvirring på bane, men efter min mening ville det have passet fint, hvis Hans Bakgårds mindsten var blevet placeret på den østlige skråning ved den lille festplads. For her hvor hjemstavnskoncerterne blev afholdt, ville den stå med en meget smuk baggrund, præcist hvor den hører hjemme. - Lad stenen stå, men giv Niels Andersen den vej han fortjener. Heller ikke må det glemmes, at der i udkanten af Brændgårds plantage, hvor koncerternes premieræveskydninger fandt sted, findes en meget vellignende statue af gamle Hans. Som han står der i fuld jagtdress med bøssen - og verdens stærkeste kikkert - er vi endnu mange der husker ham, og skal statuen bevares, vil den nu og da kræve en kærlig hånd, lidt cement, og en stor dåse maling.

Etatsråd Niels Andersen

Entreprenør og etatsråd Niels Andersen er født den 11. september 1835 i Ydby sogn, Thisted amt, af forældrene gårdmand Anders Nielsen og hustru Ane Margrethe Didriksdatter. Hjemmet var fattigt, så for at få tingene til at holde sammen, påtog faderen sig små entrepriser ved

Niels Brændgård Nielsen og hans kone Kaia

vejenes vedligeholdelse. Efter Niels Andersens konfirmation blev det ham, der måtte køre deres eneste spand heste, da der ikke var råd til at holde en karl.

Fra ungdomsårene var han meget videbegærlig og lånte allerede som dreng en tysk-dansk og en engelsk-dansk læsebog på et bibliotek, for i hele sognet fandtes der ikke ti bøger, udover Bibelen og salmebogen.

Mens Niels Andersen som 21 årig var dragon i Randers, døde hans mor, hvorefter ejendommen blev delt mellem de seks børn. Som eneste søn fik han hovedparcellen med forpligtelse til at underholde faderen, så længe han levede. Da andelen i ejendommen var for lille til at holde, - og for stor til at undvære et spand heste, fortsatte han med små entrepriser ved Thy-landevejenes grundforbedring. Samtidig læste han, hvad der var at få fat på og lærte på den måde at nivellere og foretage flade- og rumfangsberegninger.

I 1861 var arbejdet på vejene i Thy afsluttet, men gennem en ingeniør ved navn Hedemann, der kendte Andersen fra vejarbejderne i Thy, fik han en entreprise ved anlæggelsen af jernbanestrækningen Hillerød - Fredensborg. Som følge af at han på det tidspunkt mistede

både sin far og en søster, solgte han sin del af fødehjemmet til en nær slægtning for en sum af 3000 rigsdaler.

I 1864 deltog han i fædrelandets forsvar, en sag, der livet igennem lå ham stærkt på sinde. To år senere, i 1866, giftede han sig med Thora Amalie Hausen, en datter af amtsvejsinspektør P. Hausen, Svendborg. Efter et års tid flyttede de til Hobro, hvor han havde forskellige arbejder. Desuden var han på det tidspunkt i gang med at udtørre en sø på Mors, og sådan fortsatte det med større og større arbejder både herhjemme og i Sverige.

Til de kongelige ordners kapitel skriver Niels Andersen blandt andet: *Ved de anførte foretagender, er det lykkedes mig at opnå én i pekuniær (pengemæssig) henseende uafhængig stilling, og da jeg ikke tror mig fuldt berettiget til at nyde frugten af mit arbejde og det held, som forsynet har tildelt mig, med mindre jeg tillige er villig til at gøre noget for at hjælpe uheldige og trængende mennesker, har jeg for længe siden besluttet at anvende en del af min lille formue til fordel for nødlidende blandt den klasse arbejdere, ved hvis arbejde den er erhvervet, men da jeg selvfølgelig ikke kan disponere over et beløb, som tilnærmelsesvis kan lindre al den*

nød, som findes blandt disse, har jeg troet at burde holde mig til de mest ulykkelige og hjælpeløse, nemlig de som ved ulykkeshændelser mister deres legemlige arbejdskraft.

I dette øjeblik har jeg oprettet et legat på 100.000 kroner under indenrigsministeriets bestyrelse, som et bidrag til at frelse vor flinke og retsindige arbejderstand fra en del af den nød og elendighed og dermed følgende demoralisation, som den yderste fattigdom med ubønhørlig strengthed medfører.

Søholm den 24. maj 1880. Niels Andersen”

I kapitlets efterskrift, fremgår det, at han i årene 1882-83 har bygget jernbanen Randers-Hadsund og dampsporvognen København-Klampenborg. (Det må være banelegemet, der er tale om) Videre står der noget om hans politiske tilhørsforhold som kandidat for partiet Højre. Der er oplysninger om fædrelandets forsvar og om et par arealer, han har stillet til rådighed for krigsministeriet. Samtidig oplyses det, at han har holdt foredrag om forsvarssagen for efter bedste evne at virke for en sundere opfattelse af, hvad vi skylder vort fædreland, os selv og vore børn.

Sidst følger en beskrivelse af de 35 private og offentlige hverv han har haft fra 1872 til 1905. Hvoraf kan nævnes; Medlem af bestyrelsen for A/S ”Søvang”. Formand for amtsrådets bygningsudvalg. Formand for entreprenørforeningen. Formand for bankrådets Låne og Diskontobank, København. Formand for Gentofte sogneråd. Medlem af Folketinget. Medlem af Københavns amtsråd. Formand for Dansk arbejdsgiver- og mesterforening. Beskikket af ministeriet til medlem af ekspropriationskommissionen ved Korsør. Medlem af den Dansk-Islandske kommission, fra 1905. Det er den sidste på listen af Niels Andersens 35 hverv. Samtidig er det den eneste, der ikke er årrækkeangivet, hvilket skyldes, at han døde den 12. september 1911, dagen efter sin 76 års fødselsdag.

Når man tænker på, at etatsråd Niels Andersen er født og opvokset i et meget fattigt hjem i Ydby og bl.a. kom til at besidde den smukke lystejeendom ”Søholm” ved Gentofte, - og når en af hans ni børn, datteren Dagmar, blev gift med polarforskeren Knud Rasmussen, må det da vist siges, at Niels Andersens livsforløb nærmede sig det eventyrlige.

Kilde: Sydthy Årbog 1993, side 33-54.